

UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND CLASIFICAREA PROBELOR ÎN PROCEDURA PENALĂ

Cristina BEZNIȚCHI

Universitatea de Stat din Moldova

În prezentul studiu, a fost analizată clasificarea probelor în procesul penal, în baza anumitor criterii: după legătura cu obiectul probatoriu, probele se împart în probe directe și indirecte; după caracterul lor, sunt probe în apărare și probe în acuzare; după sursa din care provin – probe primare și secundare; după modul de obținere, probe obținute în condiții speciale și în baza activităților speciale de investigații, și probe obținute în mod tradițional.

Clasificarea probelor în procesul penal este de actualitate și în prezent, subiectul fiind analizat în doctrină. Actualitatea acestei teme se datorează și modificărilor care au survenit în legislația națională având ca rezultat apariția unor criterii noi de clasificare a probelor.

Cuvinte-cheie: *probe; directă și indirectă; în acuzare și apărare; primare și secundare; obținute în mod tradițional și obținute în urma efectuării măsurilor speciale de investigații.*

VIEWS ON CLASSIFICATION OF CRIMINAL EVIDENCE

This study analyses the classification of criminal evidence based on several criteria: depending on the link with the investigation object, evidence are divided into direct and indirect; depending on their nature, there are evidence for the defence and evidence for the injured party; depending on their source, there are primary and secondary evidence; depending on the way they have been produced, there are evidence obtained under special conditions and based on special investigation activities and traditionally obtained evidence.

The classification of criminal evidence is a topical issue, being analysed in the doctrine. The topicality of this issue is due including to amendments to the national legislation, which resulted in the emergence of new evidence classification criteria.

Keywords: *direct and indirect evidence; injured party and defendant; primary and secondary; traditionally obtained and obtained following special investigative measures.*

Introducere. În literatură s-a ilustrat că noțiunea de „clasificare” este operația logică prin care se alcătuiește genul din speciile sale. Clasificarea constă în gruparea obiectelor în mulțimi. Gruparea obiectelor în anumite clase se face după anumite criterii, într-o ordine ierarhică și într-un tot unitar și organic, astfel ca fiecare clasă să ocupe un anumit loc, în conexiune cu celelalte clase [1, p. 33]. La rândul său, clasificarea poate fi „naturală” sau „artificială”, „teoretică” sau „empirică”. Clasificarea naturală are drept scop descoperirea ordinii în realitate, clasificarea artificială are ca scop introducerea unei ordini. Clasificarea teoretică dă clase reale și posibile, clasificarea empirică redă numai clase reale [2, p. 119]. Clasificarea este necesară pentru asigurarea analizei și cunoașterii profunde a fenomenelor, orientarea și explicarea lor.

În acest fâgaș, noțiunea de clasificare se aplică și în teoria probelor având o importanță atât teoretică, cât și practică. Clasificarea probelor contribuie la asigurarea examinării de către organul de urmărire penală și a instanței de judecată în mod obiectiv complet și sub toate aspectele a circumstanțelor care au importanță pentru justa soluționare a cauzei penale, precum și de a înțelege esența unor norme din Codul de procedură penală.

În cadrul procesului penal, fără cunoașterea riguroasă de către judecătorii a faptei penale, produsă în realitate, a persoanei făptuitorului, a circumstanțelor obiective care au premers, au însoțit sau au urmat săvârșirii infracțiunii, a circumstanțelor subiective, precum și fără cunoașterea clară a altor împrejurări conexe cauzei, realizarea justiției este uneori imposibilă.

Din momentul declanșării procesului penal și până la soluționarea definitivă a cauzei deduse judecății, toate problemele fondului cauzei sunt rezolvate cu ajutorul probelor și, ca urmare a acestui fapt, s-a afirmat de către unii autori că întregul proces penal este dominat de problema probelor [3, p. 421-422].

Probele interpretează și construiesc adevărul, iar stabilirea adevărului este primordială în formarea intimei convingeri a judecătorului.

Menirea judecării cauzei de către instanță este soluționarea cauzei penale în concordanță cu legea și adevărul. Întru realizarea acestui deziderat, judecătorul are obligația de a constata, în baza cercetării pe care o efectuează și a concluziilor trase de procuror și de părți, dacă fapta penală dedusă în fața sa sunt sau nu întemeiate și în funcție de intima sa convingere, pe care și-o formează, emite soluțiile corespunzătoare [4, p. 205].

Înfăptuirea justiției penale depinde, în principal, de sistemul probelor [5, p. 257].

În accepțiunea art. 101 alin. (3), nicio probă nu are o valoare dinaintea stabilită pentru organul de urmărire penală sau instanța de judecată. De asemenea, potrivit alin. (4), al aceluiași articol, instanța de judecată este obligată să pună la baza hotărârii sale numai acele probe la căror cercetare au avut acces toate părțile în egală măsură și să motiveze în hotărâre admisibilitatea sau inadmisibilitatea tuturor probelor administrate.

În felul în care judecătorul deslușește, distinge faptele, probele pot fi clasificate în probe care emit **perceperea personală a faptelor de către judecător** (ex.: cercetarea la fața locului) și probe care își au originea în **perceperea faptelor de către alte persoane** (de ex.: înscrisuri, depoziții de martor).

În literatura de specialitate, probele sunt clasificate în mai multe grupe după mai multe criterii.

1. Probele directe și probele indirecte. Clasificarea probelor în directe și indirecte este una din cele mai importante și răspândite în literatură [6]. Criteriul care stă la baza acestei clasificări este legătura cu obiectul probațiunii [7, p. 260]. Probele directe sunt considerate orice date care contribuie la stabilirea nemijlocită a actului principal care formează obiectul cauzei penale. Spre exemplu: declarațiile bănuțului, declarațiile părții vătămate, declarațiile martorului ocular. În privința înregistrărilor audio sau video, putem menționa că ele pot fi atât probe directe, cât și probe indirecte. Spre exemplu: Dacă o cameră video a înregistrat cum acuzatul lovește victima, vom fi în prezența unei probe directe, or în mod nemijlocit putem stabili acest fapt, totodată în cazul când camera video înregistrează acuzatul în imediata apropiere a locului săvârșirii faptei, vom fi în prezența unei probe indirecte, în cazul dat informația înregistrată va contribui la constatarea faptului că acuzatul a fost într-un anumit loc, însă nu faptul dacă acuzatul a lovit victima. Înregistrările audio, de regulă, apar în calitate de probe indirecte, și rareori pot apărea în calitate de probe directe.

Pot apărea în calitate de probe directe, când suntem în prezența amenințării cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; în cazul hărțuirii sexuale, atunci când printr-un comportament verbal (care a fost înregistrat la un aparat audio), care lezează demnitatea persoanei ori creează o atmosferă neplăcută, ori încearcă să determine o persoană la raporturi sexuale ori alte acțiuni cu caracter sexual nedorit; în cazul încălcării inviolabilității vieții private prin răspândirea cu bună-știință a informațiilor ocrotite de lege, despre viața persoanei ce constituie secret personal sau familial, fără consimțământul ei; în cazul violenței în familie; divulgării secretului adopției; în cazul comunicării cu bună-știință despre actul de terorism, denunțului fals; divulgării datelor urmăririi penale contra interdicției

persoanelor care efectuează urmărirea penală; în cazul coruperii active, coruperii pasive, luării și dării de mită, divulgarea informațiilor ce constituie secret de stat etc. În cazul de față amenințările, declarațiile verbale din partea acuzatului, înregistrate în mod direct prin mijloacele audio, vor constitui probe directe.

În opinia noastră, pentru ca datele audio să fie considerate ca probe directe, trebuie ca să fie cumulate două condiții:

- una din vocile înregistrate de aparatul audio să aparțină acuzatului;

- conținutul declarațiilor înregistrate de aparatul audio să contribuie în mod nemijlocit la constatarea vinovăției sau nevinovăției persoanei.

Datele care le conțin documentele, de asemenea, pot avea atât calitatea de probă directă, cât și probă indirectă. Așadar, vom fi în prezența unor probe directe în cazul actului oficial în care s-au înscris date false sau falsificarea unor astfel de documente, în cazul falsificării în actele contabile. Referitor la datele consemnate în raportul de expertiză, în constatările tehnico-științifice și medico-legale, datele din procesele-verbale privind acțiuni de urmărire penală, cu excepția proceselor-verbale în care sunt consemnate declarațiile părții vătămate, acuzatului, martorului ocular vor fi probe indirecte. În privința datelor din procesul-verbal de consemnare a celor întâmplate în cazul infracțiunilor săvârșite în flagrant delict, pot fi atât probe directe, cât și indirecte.

L.E. Vladimirov menționa că tot ce se alină în lumea exterioară și orice manifestare a lumii interioare, psihologice, poate fi considerată ca probă indirectă, dacă din ea poate fi formată o anumită concluzie despre *factum probandum* [8, p. 416]. Dacă am accepta o asemenea părere, ar însemna că și informația limbajului nonverbal al corpului ar putea fi considerată drept probă indirectă. Într-adevăr, comportamentul nonverbal include aproximativ 60-65% din întreaga comunicare interpersonală, iar în circumstanțe care ar înfățișa relații familiale, de prietenie, cordiale, afectuoase pot constitui chiar 100% din comunicarea dintre persoane. Cunoașterea limbajului nonverbal permite de a percepe și constata când persoana spune adevărul și când nu, permite a observa starea în care ea se află și ce are de gând să facă [9]. Totuși, o asemenea informație nicidecum nu poate fi recunoscută drept probă indirectă, fiind considerată drept informație orientativă.

A.A. Hmârov, în lucrarea *Probele indirecte* [10, p. 7], a definit probele indirecte drept elemente de fapt cu ajutorul cărora se constată faptul intermediar.

Probele indirecte au o structură mai complexă, fiind formate din două sau mai multe etape. La prima etapă se constată și se verifică faptul intermediar. La cea de-a doua etapă, din faptele constatate se formează niște raționamente logice în privința existenței sau

inexistenței infracțiunii, vinovăției sau nevinovăției persoanei și a altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei.

În literatură, o perioadă de timp, exista problema delimitării probelor directe de cele indirecte sub aspect de drept [11, p. 66]. După părerea unor autori, probele directe sunt acelea care stabilesc cel puțin un element al obiectului probatoriu. Poziția în cauză a fost criticată, or în primul rând apăsarea întrebarea, ce fel de probă directă poate fi, dacă ea pe nimeni nu acuză sau achită?

În al doilea rând, dacă probele directe contribuie la stabilirea oricărui element al obiectului probatoriu, putea să se întâmple, așa încât toate faptele să fie stabilite cu excepția celui mai principal fapt, cine a săvârșit infracțiunea [12, p. 384].

Din considerentele de mai sus, s-a format cea de-a doua viziune, de părerea căreia suntem și noi, care susținem poziția că probele directe sunt acelea care contribuie la constatarea nu a oricărui element al obiectului probatoriu, ci doar acelea care contribuie la stabilirea vinovăției sau nevinovăției unei persoane, adică la constatarea actului principal [13, p. 114].

2. Probele în acuzare și probele în apărare. Spre deosebire de probele directe și indirecte, care fac parte din clasificarea naturală, probele în acuzare și în apărare fac parte din clasificarea artificială.

La probele în apărare se referă informația cu privire la lipsa faptei social periculoase, nevinovăției persoanei și la circumstanțele atenuante. Un moment relevant îl constituie stabilirea criteriului care stă la baza clasificării probelor în apărare și acuzare. Unii autori consideră că criteriul care stă la baza clasificării este în funcție de subiect; Or, datorită existenței principiului contradictorialității și egalității persoanelor în proces, ele urmează să prezinte probe fie în acuzarea sau apăsarea persoanei [14, p. 36]. Nu putem susține această opinie; or, conform art.19 alin.(3) și art.254 alin.(1) C.proc.pen. organul de urmărire penală are obligația de a lua toate măsurile prevăzute de lege pentru cercetarea sub toate aspectele, completă și obiectivă, a circumstanțelor cauzei, de a evidenția atât circumstanțe care dovedesc vinovăția bănuțului, învinuțului, inculpatului, cât și cele care îl dezvinovățesc, precum și circumstanțe care îi atenuază sau agravează răspunderea. În conținutul art.96 alin.(1) pct.2), se indică că în cadrul urmăririi penale și judecării cauzei penale trebuie să se dovedească circumstanțe prevăzute de lege care atenuază răspunderea penală a făptuitorului, iar pct.3) al aceluiași articol indică faptul că urmează să se stabilească și datele personale care caracterizează inculpatul. Obligația de a prezenta asemenea probe, în primul rând, aparține organelor de urmărire penală, pentru asigurarea examinării cauzei într-un mod complet, obiectiv și sub toate aspectele. Prin urmare, atunci când organul de urmări-

re penală administrează probe care stabilesc anumite circumstanțe atenuante, sau prezintă informație care caracterizează bănuțului, învinuțului, inculpatul pozitiv, nu pot fi considerate probe în acuzare.

Totuși, majoritatea teoreticienilor consideră că criteriul care stă la baza clasificării probelor în apăsare sau acuzare se raportează la legătura cu obiectul acuzării [15, p. 44].

În literatură s-a opinat că pentru determinarea caracterului de probă în acuzare sau apăsare este necesar de a fi stabilită legătura cu vinovăția unei persoane concrete, și nu să se refere la toate persoanele față de care au fost înaintate doar niște versiuni cu privire la posibilitatea săvârșirii infracțiunii de către acestea. Prin urmare, în cazul relevat *supra*, este vorba nu despre una și aceeași probă care în același timp poate să fie de acuzare față de o persoană și de apăsare față de alta, ci de două probe diferite, probă care ar putea stabili participarea persoanei la săvârșirea infracțiunii, în cazul lui A (probă în acuzare) și probă care ar demonstra neparticiparea lui B la săvârșirea infracțiunii [16, p. 54].

3. Probele primare și probele secundare. Criteriul care stă la baza acestei clasificări este sursa din care ele provin [17, p. 7]. Probele primare se caracterizează prin faptul că ele provin din sursele originale. Astfel de probă este originalul unui înscris, declarațiile martorului ocular, raportul de expertiză.

Probele secundare sunt obținute dintr-o altă sursă decât cea originală [18].

L.E. Vladimirov menționa „... urmează a fi examinate cele mai bune probe posibile după natura cazului dat”. El, de asemenea, diferențiază probele secundare de probele de mână a doua. În viziunea lui, probele secundare pot fi admise în proces doar din motivul că probele originare au fost pierdute sau distruse, în cazul de față existând riscul erorii de veridicitate doar la probele secundare, originalul fiind veridic întotdeauna. Drept exemplu poate servi citirea declarațiilor în instanța de judecată a martorilor sau părții vătămate, care la urmărirea penală a fost audiată și a depus mărturie, însă ulterior în instanța de judecată nu s-a prezentat din cauza că a decedat sau din alte motive temeinice sau cazul în care nu poate fi prezentat originalul unui document pierdut sau distrus. În ultima situație, doar în cazul în care persoana recunoaște documentul sau obiectul respectiv poate confirma veridicitatea, proveniența lui sau circumstanțele primirii acestuia.

Probele de mână a doua, la rândul lor, se caracterizează prin faptul că nu este cunoscută nici veridicitatea probei principale. Prezentarea unor date de mână a doua nu se vor admite în calitate de probă. Eroarea depunerii unor declarații greșite de un martor care spune ceea ce a auzit este cu mult mai mare, de asemenea persistă și riscul ca declarațiile depuse

să nu corespundă adevărului. Ținând cont de aceste împrejurări, instanța de judecată niciodată nu poate să admită asemenea probe și să le pună la baza hotărârii judecătorești. De altfel, art.94 alin.(1) pct.6) C.proc. pen. menționează că în procesul penal nu pot fi admise în calitate de probă și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești datele care au fost obținute dintr-o sursă care este imposibil a fi verificată în ședința de judecată. De asemenea, art.102 alin.(2) C.proc.pen. indică că nu pot servi ca mijloace de probă datele comunicate de persoană, dacă aceasta nu poate arăta sursa informației sale. Astfel, datele obținute de la martorii de mână a doua nu pot fi folosite în calitate de probă, însă totuși ele pot fi utile pentru a identifica alte persoane care ar putea să dețină și să relateze informație importantă pentru justa soluționare a cauzei.

4. Probe derivate. Pobatoriul din dreptul procesual-penal este bazat pe Principiul liberei aprecieri a probelor, care atribuie capacitatea organelor judiciare să examineze probele și să le estimeze forța lor probantă și apoi să le determine contribuția lor la formarea convingerii acestor organe, astfel, probele fiind apreciate după valoarea lor reală și nu după o valoare prestabilită de lege.

A stabili dinainte valabilitatea unei probe, în ce mod vor forma sau nu convingerea judecătorilor, înseamnă a împiedica stabilirea adevărului, deoarece este posibil ca proba cu cea mai mare valoare stabilită de lege să nu reprezinte realitatea, ceea ce ar determina o concluzie greșită privind împrejurările de fapt ale cauzei penale.

Problema aprecierii probelor în aspectul drepturilor persoanei a determinat modificarea semnificativă a art.94 CPP RM, care, în mare parte, se referă la o instituție mai puțin cunoscută procedurii penale a Republicii Moldova – regula „fructul pomului otrăvit”. Potrivit acesteia, proba se recunoaște ca inadmisibilă, dacă a fost obținută în baza altei probe, cu încălcarea prevederilor legale. Doctrina fructul pomului otrăvit este un produs al regulii exclusive din sistemul american, care stabilește că probele obținute prin arestare ilegală, cercetare neîntemeiată sau interogare forțată trebuie excluse din proces. Ca regulă exclusivă, doctrina fructul pomului otrăvit a fost înființată inițial pentru a proteja executarea legii de încălcarea drepturilor împotriva cercetărilor neîntemeiate și aplicării arestului ilegal [19, p. 108-109].

Denumirea *fructul pomului otrăvit* este deci o metaforă. Ea reprezintă probele obținute prin arest, cercetare sau interogare ilegală ca rezultat al executării legii [20, p. 806].

Fructul pomului otrăvit reprezintă probele constatate ulterior datorită cunoștințelor obținute din prima cercetare, arest sau interogare ilegală. Pomul otrăvit și

fructul sunt ambele excluse din procesul penal.

Putem evidenția faptul că regula *fructul pomului otrăvit* își găsește expresie în art. 94 CPP RM, care statuează că nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței, probele obținute prin aplicarea violenței, amenințărilor sau a altor mijloace de constrângere, prin violarea drepturilor și libertăților persoanei, prin încălcarea dreptului la apărare al bănuțului, învinuțului, inculpatului, părții vătămate, martorului [...], cu excepția cazului în care probele derivate se bazează pe o sursă independentă sau ar fi fost descoperite inevitabil.

În urma adoptării Legii nr. 59 din 2012 privind activitatea specială de investigații și introducerea unei noi secțiuni în C.proc.pen., a mai apărut o nouă categorie de probe.

Astfel, după criteriul modului de obținere, probele se clasifică în:

5. Probe obținute în urma efectuării măsurilor speciale de investigații și probe obținute în mod tradițional.

Datorită modificărilor care s-au produs în C.proc. pen. prin Legea nr.66 din 05.04.2012 în vigoare din 27.10.2012, putem vorbi despre apariția unei noi clasificări a probelor. Prin Legea nr.66/2012, C.proc.pen a suferit unele modificări esențiale, inclusiv la capitolul probe. Astfel, în art. 93 alin.(2) a fost inclus punctul 8) care prevede că, în calitate de probe în procesul penal, se admit elementele de fapt constatate prin intermediul actelor procedurale în care se consemnează rezultatele măsurilor speciale de investigații și anexele la ele, inclusiv stenograma, fotografiile, înregistrările și altele. Mai mult ca atât, în C.proc.pen. a fost inclusă secțiunea a 5-a „Activitatea specială de investigații”. În această secțiune se stabilesc temeiurile de dispunere a măsurilor speciale de investigații, autoritățile competente de a efectua aceste măsuri, de a le autoriza, a efectua supravegherea etc.

Din cele relatate, observăm că dacă anterior, conform art.10 din Legea nr. 45-XIII din 12.04.1994 privind activitatea operativă de investigații, rezultatele activității operative de investigații puteau fi utilizate doar ca temei pentru efectuarea altor măsuri operative de investigații sau ca temei de pornire a urmăririi penale, atunci prin modificările Legii nr.66/2012 s-a permis admiterea în calitate de probă și a datelor care au fost obținute prin activitatea specială de investigații.

Totodată, a fost inclus alineatul (5) și la art.101 „Aprecierea probelor”, care stabilește că hotărârea de condamnare nu se poate întemeia, în măsură determinată pe declarațiile martorului protejat sau pe probele obținute în urma efectuării măsurilor speciale de investigații.

Din aceste motive, considerăm că probele pot fi clasificate după criteriul **modului de obținere**. Pro-

bele din cadrul activităților speciale de investigații pot fi obținute doar în cadrul urmăririi penale, prin intermediul măsurilor speciale de investigații prevăzute în conținutul art.132² din C.proc.pen., de către ofițerii de investigații, când pe altă cale este imposibilă realizarea scopului procesului penal, există o bănuială rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave și acțiunea este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În cazul dat, probele nu vor putea fi puse la baza sentinței de condamnare decât în coroborare cu alte probe.

Concluzie. Deși la prima vedere ar părea că nu mai există probleme în privința clasificării probelor, observăm că în realitate ele persistă, ca exemplu, față de criteriul care stă la baza clasificării. De asemenea, urmează de menționat că odată cu modificările care au loc în legislație pot apărea noi criterii de clasificare a probelor, drept exemplu servind clasificarea probelor după criteriul modului de obținere, în probe obținute în urma efectuării măsurilor speciale de investigații și probe obținute în mod tradițional.

Referințe:

1. ARTHUR, M. *Logică juridică – suport de curs*. Cluj-Napoca, 2003.
2. ENESCU, Gh. *Fundamentele logice ale gândirii*. București: Editura științifică și enciclopedică, 1980.
3. NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Drept procesual penal*. Ed. Universul Juridic, 2011.
4. LEFTERACHE, L.V. *Probele și prezunții în procesul penal*. Ed. Universul Juridic, 2015.
5. NEAGU, I., DAMASCHIN, M. *Drept procesual penal*. Ed. Universul Juridic, 2011.
6. ПИКАЛОВ, И.А. *Уголовный процесс Российской Федерации. Виды доказательств в уголовном процессе: Учебное пособие*, 2005.
7. DOLEA, I., ș.a. *Drept procesual penal*. Ediția I. Chișinău: Cartier, 2005.
8. ВЛАДИМИРОВ, Л.Е. *Учение об уголовных доказательствах*. Тула: Автограф, 2000.
9. NAVARRO, J., dr. KARLINS, Marvin. *Secretele comunicării nonverbale: Ghidul unui fost agent F.B.I pentru „citirea rapidă a oamenilor”*. Illinois: Meteor Press, 2008.

10. ХМЫРОВ, А.А. *Косвенные доказательства*. Москва: Юридическая литература, 1979.

11. ОРЛОВ, Ю.К. *Основы теории доказательств в уголовном процессе. Научно-практическое пособие*. Проспект, 2000.

12. СТРОГОВИЧ, М.С. *Курс советского уголовного процесса*. Москва. 1968. Том I.

13. ЛЕВЧЕНКО, О.В. *Классификация доказательств в уголовном процессе*. В: *Вестник ОГУ*, nr.3(152)/март 2013.

14. ОРЛОВ, Ю.К. *Основы теории доказательств в уголовном процессе: Научно-практическое пособие*. Проспект, 2000; ГРОМОВ, Н.А., ПОНОМАРЕНКО, В.А., ГУШИН, А.Н., ФРАНЦИФОРОВ, Ю.В. *Доказательства доказывания и использования результатов оперативно-розыскной деятельности*. Москва, 2001, с.98; СОЛОВЬЕВ, А.Б. *Доказывание в досудебных стадиях уголовного процесса*. Москва: Юрлитинформ, 2002, с.36.

15. ТУГАРОВА, О. *Классификация косвенных доказательств в уголовном процессе*. В: *Закон и жизнь*, 2009, №3, с.44.

16. MORĂRESCU, C.Ș. *Drept procesual penal: curs universitar*. Ed. a 2-a, revizuită. București: Hamangiu, 2009.

17. ДУРАСОВ, В.Н. *Понятие доказательств и их классификация*. Архангельск, 2004.

18. <http://www.bibliotekar.ru/ugolovnyi-process-3/55.htm>

19. DOLEA, I. *Asigurarea drepturilor persoanei în probatoriul penal / Teză de doctor habilitat în drept*. Chișinău, 2009.

20. Citată după: Yale Kamisar, Wayne R. La Fave, erold H. Israel. *Modern criminal Procedure. Case, Comments and Question*. West Publishing Co. St. Paul, Minn, 1994.

21. http://lawtoday.ru/razdel/biblo/ugol-proc/DOC_076.php

22. <http://uchebnikfree.com/page/otcenka-dokazatelstv/ist/ist-15--idz-ax259--nf-3.html>

Acte normative:

1. Cod de procedură penală al Republicii Moldova din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial*, nr. 104-110 din 07.06.2003.

2. Legea privind activitatea operativă de investigație a RM nr.45 din 12.04.1994. În: *Monitorul Oficial*, nr.11-13 din 31.01.2003 (abrogată).

3. Legea privind activitatea specială de investigații a RM nr. 59 din 29.03.2012. În: *Monitorul Oficial*, nr. 113-118 din 08.06.2012.

Prezentat la 20.02.2018